

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-31>

УДК 378.091.3-047.22:373.2.011.3-051

Ходунова В.Л.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ЯК ОДНОГО З ІНСТРУМЕНТІВ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглянуто формулювання та розуміння компетентності у педагогічній діяльності з позиції сучасних наукових досліджень. Окреслено сутність поняття «професійна компетентність працівника закладу дошкільної освіти». Наголошено на тому, що професійна компетентність дошкільних працівників характеризує його здатність виконувати професійні завдання на основі фахових знань і умінь, що інтегруються з розвитком особистісних професійно значущих якостей, серед яких провідними є любов до дітей, що поєднується з вимогливістю, емпатією та комунікативністю. Встановлено, що визначення поняття здійснюється за допомогою відповідних категорій: інтегрована здатність особистості успішно здійснювати діяльність; готовність до діяльності; особистісні якості; володіння професійною компетенцією; результативно-діяльнісна характеристика освіти; освітні результати тощо.

Ключові слова: компетентність, компетенція, професійна компетентність, працівник закладу дошкільної освіти, освітній процес.

Khodunova Viktoriia

National Pedagogical Dragomanov University

IMPLEMENTATION OF THE COMPETENCY-BASED APPROACH AS ONE OF THE TOOLS OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF WORKERS OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Summary. The article analyzes various definitions of the «competency» and «competences» concept. On their basis, the definition of the competency as a degree of competences or one competence that is the objectification of professionalism. The article deals with the formulation and understanding of competence in pedagogical activity from the standpoint of modern scientific research. Competence are defined as a dynamic combination of cognitive and meta-cognitive skills, demonstration of knowledge and comprehension, interpersonal and practical skills and ethical values. Most scientists support the opinion on the definition of competence as the ability or integrated quality of the individual; knowledge, abilities, skills, experience, personal values and attitudes to the activity in the particular area are called the essential components of the concept. The essence of the concept of «professional competence of an employee of a pre-school education» is outlined. It is emphasized that the professional competence of preschool workers characterizes their ability to perform professional tasks on the basis of professional knowledges and skills, which are integrated with the development of personal professional qualities, for example, love for children, which is combined with demanding, empathy and communicativeness. Modern dictionaries and encyclopaedias, Ukrainian and foreign regulatory documents, monographs, guides and articles by the leading scientists became the sources of analysis. Found that the definition is carried with the following categories: awareness; integrated ability of the individual to operate successfully; readiness to the activities; personal quality (properties); human's possession of appropriate competence; combination of knowledge, skills, rules, emotional and value attitude and reflection; efficiently and activity characteristics of education; educational outcomes and so on.

Keywords: competence, competency, professional competence, employee of the institution of preschool education, educational process.

Постановка проблеми. В умовах розвитку Інформаційного суспільства Україна стає на шлях оновлення системи освіти, яка зорієнтована на входження в єдиний світовий освітній простір, який супроводжується істотними якісними змінами у вимогах до фахівців дошкільної освіти, покликаним яких є забезпечення всебічного і гармонійного розвитку особистісного потенціалу дітей дошкільного віку. У зв'язку з цим актуалізується проблема формування професійної компетентності педагогів дошкільних освітніх закладів що з абезпечуватимуть конкурентоспроможного, творчого, активного та компетентного фахівця, здатного не тільки до творчої самореалізації, але й до постійного професійного розвитку, вдосконалення, освіти впродовж життя.

Закон України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Національна доктрина розвитку освіти наголошують на забезпеченні якості першої ланки освітньої системи, що є важливою умовою інноваційного розвитку держави і суспільства.

Проблема вдосконалення системи освіти шляхом впровадження компетентісного підходу викликана загальноєвропейською й світовою тенденцією інтеграції, глобалізації світової економіки, стандартизацією європейської освіти на засадах Болонської угоди. На думку В.П. Андрущенка, саме Болонський процес є лейтмотивом поточного десятиріччя у розвитку освіти [1, с. 11].

У сучасній системі дошкільної освіти відбуваються значні зміни, що пов'язані з пошуками оновлення її змісту, перебудовою взаємодії у системі «педагог дитина», появою різних типів і видів дошкільних установ тощо. Безсумнівно, що інноваційні освітні напрямки в системі суспільного дошкільного виховання й освіти висувають значні вимоги до компетентності вихователя, а отже й до змісту та технологій його підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми розвитку компетентності педагогів присвячені роботи таких авторів, як Г. Алова, А. Алексюк, О. Абдулліна, Л. Ар-

темова, Ю. Бабанський, В. Беспалько, І. Богданова, В. Бондар, А. Богуш, В. Вергасов, Л. Вовк, Н. Гузій, І. Зязюн, Е. Карпова, Н. Лисенко, Л. Мітіна, О. Мороз, Н. Нічкало, Г. Підкурганна, С. Сисоева, В. Сергієнко, Н. Чепелева, О. Шаров, М. Ярмаченко та інші. Ці дослідження, розкривають зміст, методи, форми, нові технології формування фахових умінь та окремих рис характеру фахівців.

Компетентнісний підхід є предметом наукового дослідження В. Баркасі, І. Бабина, П. Бачинського, І. Бежа, А. Богуш, Н. Бібік, І. Бондаренко, С. Вітвицької, Г. Гавришак, Н. Дворнікової, О. Дубасенюк, М. Євтуха, В. Кременя, О. Локшиної, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко, Т. Смагіної, Ю. Татура, Г. Терешук, С. Трубачевої, Л. Хоружої та інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на активізацію наукових розробок щодо запровадження компетентнісного підходу до навчання, проблеми професійної підготовки педагогічних працівників закладів дошкільної освіти в системі неперервної освіти не знайшли системного висвітлення. Як правило, вони розглядаються в контексті інших проблем компетентнісного навчання фахівців з дошкільної освіти, тож потребують подальшого розвитку й поглибленого вивчення.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є окреслення поняття «компетентність» у педагогічній діяльності з позиції сучасних наукових досліджень, які можуть бути покладені в основу розробки компетентнісного підходу в системі неперервної освіти.

Виклад основного матеріалу. Історичний аналіз становлення понять «компетентність» та «компетенція» дозволяють розкрити методологічну сутність компетентнісного підходу. Деякі дослідники вважають, що «засновником компетентнісного підходу був ще Аристотель, який вивчав можливості стану людини, визначеного грецьким терміном «*atere*» «сила, яка розвивалась і вдосконалювалась до такої міри, що стала характерною якістю особистості» [4, с. 155]. Інші стверджують, що поняття «компетентність» і «компетенція» почали використовувати з 1958 року.

Аналіз робіт з проблем компетенцій/компетентності дозволяє виділити три етапи становлення компетентнісного підходу в освіті: перший (1960-1970 рр.) – введення в науковий апарат категорії «компетенція», створення передумов розмежування понять компетенція/компетентність; другий (1970-1990 рр.) – використання категорії компетенція/компетентність у теорії і практиці навчання мови (особливо нерідній), професіоналізму в управлінні, менеджменті, в навчанні спілкуванню, розробляється зміст поняття «Соціальні компетенції/компетентності»; третій (починаючи з 1990-х рр.) – цілісна інституціоналізація підходу, інтеграція його в національні освітні системи, розробка документів ЮНЕСКО, впровадження даного підходу у рамках Болонського процесу [9].

Результати фахової підготовки працівників закладів дошкільної освіти розглядаються в сучасній освіті у категоріях компетенцій та компетентності, які не мають однозначного змісту

і визначення. При цьому в поняття «компетенція» вкладається різний зміст, процеси й явища.

Компетентність слово іншомовного походження, яке походить від латинського «*competentio*», що, у свою чергу, бере початок від слова «*competo*» що дослівно означає: досягаю, відповідаю, підходжу.

На сучасному етапі єдності щодо понятійного апарату немає – як українською (компетенція/її, компетентність/ності), так і англійською («*competence/es, competency/ies*») мовами. Більшість словників частіше перекладають «*competence*» як «компетентність», «здібність», «правомочність», «уміння». А «*competency*» перекладається як «компетенція», але також як «компетентність, обізнаність, правомочність, уміння».

У сучасному словнику іншомовних слів компетентність [лат. *competentēns (competentis)*] належний, відповідний] трактується як «авторитетність, обізнаність; володіння компетенцією» [19].

Тлумачний словник української мови за ред. доктора філол. наук, проф. Калашника В., 2006 р.; «Великий тлумачний словник. Сучасна українська мова» Загнітко А., Щукіної І., 2008 р.; «Сучасний словник іншомовних слів» Нечволода Л., 2011 р. розглядає лише категорією компетентний, що означає: обізнаний, досвідчений у певній галузі, якомусь питанні; знаючий, тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; який має певні повноваження, повноповний, повновладний.

Аналіз наведених тлумачень «компетентність» і «компетенція» у вищезазначених словниках [19; 20], свідчить про те, що компетенція визначається як норма, досягнення якої може свідчити про можливість правильного вирішення якого-небудь завдання, а компетентність це оцінка досягнення (або недосягнення) цієї норми. Компетентність виступає як якість, характеристика особи, яка дозволяє їй (або навіть дає право) вирішувати певні завдання, виносити рішення, судження у певній галузі.

Вагомим внеском до розгляду питань компетентностей є документи міжнародних організацій у сфері освіти.

Проблему компетентнісно орієнтованої освіти розробляють відомі міжнародні організації. Так, Міжнародна комісія Ради Європи розглядає поняття «компетентність» як базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, ключові уявлення, опори, або опорні знання. Міжнародний департамент стандартів навчання, досягнення та освіти (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction (IBSTPI), поняття компетентності визначає як набір знань, умінь, навичок, що дають змогу особистості кваліфіковано діяти або виконувати певні функції, з метою досягнення певних стандартів у професійній галузі або певній діяльності [19]. ЮНЕСКО поняття компетентності трактує як поєднання знань, умінь, цінностей, застосовних у повсякденні [17].

В контексті Європейської рамки кваліфікацій навчання впродовж життя компетенція означає доведену здатність використовувати знання, навички та особисті, соціальні та/або методологічні уміння в робочих чи навчальних ситуаціях задля професійного та особистісного розвитку [18].

Відповідно до завдань Ради Європи, І. Гушлевська, А. Дахін, І. Єрмаков, О. Карпенко,

С. Клепко, О. Глузман розглядають ключові компетентності як комплекс знань, умінь, цінностей і ставлень за навчальними галузями та життєвими сферами.

Національною рамкою кваліфікацій (2011), яка розроблена з урахуванням Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (2005 р.) та Європейської рамки кваліфікацій для навчання впродовж життя (2008 р.) компетентність/ компетентності визначається як здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості; а компетенція як результати навчання, а також присвоєні на їх основі кваліфікації виражаються в термінах компетентностей; компетентності успішна діяльність (її знання, уміння, цінності, комунікація тощо); кваліфікації, компетентності, що є основою кваліфікацій, набуваються виключно через навчання (формальне, неформальне, інформальне, випадкове); результати навчання компетентності можуть бути безпосередньо продемонстровані у професійній діяльності [26].

У Державному стандарті початкової загальної освіти компетентність розуміється як набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається зі знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці [6].

Як відмічає Г. Беленька, інтеграція української освітньої системи у світовий освітній простір поставили перед нашою педагогічною наукою задачу приведення традиційного українського наукового апарату у відповідність із загальноприйнятною в Європі системою педагогічних понять [3].

Зберігаючи набутий національний досвід (О. Савченко, Н. Бібік, Л. Вашенко, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, С. Трубочова та ін.) педагогічна освіта України вступила в етап реформування, зберігаючи набутий національний досвід, поступово входячи у світовий освітній простір.

В дослідженні змісту поняття «компетенції» виділяються *два напрями*. Представники першого напрямку (А. Андреева, В. Байденко, В. Болотова, А. Вербицького, І. Зимньої, Е. Ісламгалієва, В. Шадрікова та ін.) розуміють компетенції як особистісні якості індивіда. Ю. Татур, Ю. Фролов, А. Махотін, А. Омаров, Л. Папулов, А. Слободський, Я. Клементовичус, О. Смірнова та інші трактують зміст компетенції як складову професійної чи іншої діяльності суб'єкта. Дослідження другого напрямку пов'язують компетенції з набором конкретних знань, умінь та навичок у різних сферах діяльності: Е. Зеер, А. Богуш, Н. Бібік, В. Кузь, Г. Павлова, Н. Садовнікова, А. Омаров, С. Сисоева, С. Шаронова та інші.

Переважає більшість дослідників трактує поняття компетентності через особистісні якості. І. Зимня визначає компетентність як актуалізовану, інтегративну, таку, що базується на знаннях, інтелектуально й соціокультурно зумовлену особистісну якість, яка проявляється в діяльності, поведінці людини, у її взаємодії з іншими людьми під час вирішення різноманітних завдань. Така якість набуває розвитку в навчальному процесі і стає його результатом.

При цьому до характеристик компетентності вчена відносить: готовність до прояву компетентності (тобто мотиваційний аспект); володіння знаннями змісту компетентності (когнітивний аспект); досвід прояву компетентності в різноманітних стандартних і нестандартних ситуаціях (поведінковий аспект); ставлення до змісту компетентності й об'єкта її застосування (ціннісно-смысловий аспект); емоційно-вольову регуляцію процесу і результату прояву компетентності [8, с. 13].

Н. Мойсеюк вважає, що «компетентність якості особистості, яка необхідна для якісної продуктивної діяльності в певній сфері» [13, с. 639].

У дослідженнях Г. Селевка знаходимо: «під компетентністю розуміється інтегральна якість особистості, що виявляється в загальній здатності та готовності до діяльності, яка базується на знаннях і досвіді, здобутих у процесі навчання і соціалізації й орієнтованих на самостійну й успішну участь у діяльності» [18, с. 139]. Поняття компетентності містить когнітивну (знання) й операційно-технологічну (вміння) складові, а й мотиваційну, етичну (ціннісні орієнтації), соціальну та поведінкову. Тому оволодіння компетентністю вимагає абстрактного мислення, саморефлексії, визначення власної позиції, самооцінки, критичного мислення та ін.

А. Хуторський характеризує компетентність як «оволодіння людиною відповідною компетенцією, що передбачає її особистісне ставлення до неї і предмету діяльності» або ж як «особистісна якість (сукупність якостей) і мінімальний досвід щодо діяльності в заданій сфері» [24].

Поняття властивостей особистості також є основоположним для розуміння компетентності Ф. Шаріповим: «це сукупність властивостей (характеристик) особистості, що дозволяють їй якісно виконувати певну діяльність, спрямовану на вирішення проблем (завдань) у будь-якій галузі» [23, с. 73].

На думку Ю. Татура, О. Дубасенюк, Н. Сидорчук, компетентність – це інтегральна властивість особистості, що характеризує її прагнення і здатність (готовність) реалізувати свій потенціал (знання, уміння, досвід, особистісні якості та ін.) для успішної діяльності в певній галузі [21, с. 6–7].

Ряд дослідників розглядають компетентність комплексно. О. Антонова та Л. Маслак пропонують формувати компетенцію через гармонійне поєднання знань, умінь та навичок. М. Головань, подає таке означення: «компетентність це володіння компетенцією, що виявляється в ефективній діяльності і включає особисте ставлення до предмету і продукту діяльності. [5, с. 29].

Висновки і пропозиції. Таким чином, в українському суспільстві на державному рівні сформована ефективна готовність до сприйняття принципів нового розуміння статусу, ролі і покликання дошкільної освіти. Професійну компетентність фахівців дошкільної освіти визначено як здатність вирішувати задачі професійної діяльності на основі фахових знань і умінь, що інтегруються з розвитком особистісних професійно значущих якостей, серед яких провідними є любов до дітей, що поєднується з вимогливістю, емпатія та комунікативність.

Список літератури:

1. Андрущенко В.П. Основні тенденції розвитку вищої освіти України на рубежі століть (Спроба прогностично-го аналізу). Вища освіта України. 2001. № 1. С. 11–17.
2. Базаров Т.Ю. Компетенції будучого: Кваліфікація? Компетентність (критерії якості)? URL: http://www.tltsu.ru/publiclectures/lecture_06.html (дата звернення: 18.02.2019).
3. Беленька Г.В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу : монографія. Київ, 2011. 320 с.
4. Богущ А.М. Компетентнісний підхід до мовленнєвого розвитку дошкільників. Педагогічна і психологічна наука в Україні. Том 2. Київ : «Педагогічна думка», 2007. С. 155–170.
5. Головань М.С. Компетенція та компетентність : порівняльний аналіз понять. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2011. № 8(18). 224 с.
6. Державний стандарт початкової загальної освіти. URL: <http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/derjstandartpochatknew.pdf> (дата звернення: 20.02.2019).
7. Енциклопедія освіти / за ред. Кременя В.Г. Київ : «Юрінком Інтер», 2008. 1040 с.
8. Зимняя И.А. Ключевые компетенции новая парадигма результата образования. Высшее образование сегодня. № 5. 2003. С. 34–42.
9. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно целевая основа компетентностного подхода в образовании. Москва : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. 220 с.
10. Зязюн І.А. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи. Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи : монографія / Зязюн І.А. Глухів : РВВ ГДПУ, 2005. С. 10–18.
11. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. Київ, 2005. 448 с.
12. Кузьменко В.У. Положення про цілісність у контексті проблеми розвитку індивідуальності дошкільника. Наукові записки Інституту психології імені Г.С. Костюка АПН України. 2006. Вип. 30. С. 133–142.
13. Мойсеюк Н.С. Педагогіка. Київ, 2007. 656 с.
14. Мудрик А.В. Социальная педагогика. Москва : Издательский центр «Академия», 2000. 192 с.
15. Національний освітній глосарій: вища освіта / ред. рада Д.В. Табачник ; В.Г. Кремень. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. 100 с.
16. Платонов К.К. Краткий словарь системы психологических понятий. Москва : Просвещение, 1984. 340 с.
17. Програма ЮНЕСКО в області прав человека. URL: <http://www.unesco.ru/rus/pages/bythemes/serhio23032005175949.php> (дата звернення: 22.02.2019).
18. Селевко Г. Компетентности и их классификация. Народное образование. 2004. № 4. С. 138–143.
19. Словарь иностранных слов / ред. И.В. Лехина, С.М. Локшиной, Ф.Н. Петрова ; Л.С. Шаумяна. Москва : «Советская энциклопедия», 1964. 315 с.
20. Словник української мови: в 11 т. / ред. рада: І.К. Білодід (гол.) та ін. Київ : Наукова думка, 1973. Т. 4. 840 с.
21. Татур Ю.Г. Компетентносний підхід в описанні результатів і проектуванні стандартів вищого професійного освіти : матеріали ко второму засіданню методологічного семінара. Москва. Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. 16 с.
22. Урядовий портал. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/newsnpd> (дата звернення: 18.02.2019).
23. Шарипов Ф.В. Профессиональная компетентность преподавателя вуза. Высшее образование сегодня. 2010. № 1. С. 72–77.
24. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностноориентированной парадигмы образования. Народное образование. 2003. № 2. С. 58–64.
25. Tuning Educational Structures in Europe. URL: http://www.europa.eu.Int/comm/education/policies/educ/tuning/tuning_en.html (дата звернення: 23.02.2019).
26. Training Manager Competencies: The standards (3rd Ed.) / M. Foxon, R. Richey, R. Roberts, T. Spannaus. Syracuse, NY : ERIC Clearinghouse on Information and Technology, 2003, p. 177.

References:

1. Andrushchenko V.P. (2001). The main tendencies of the development of higher education of Ukraine at the turn of the century. Higher Education of Ukraine, no 1, pp. 11–17.
2. Bazarov T.Yu. Competences of the future: Qualification? Competence (Quality Criteria)? URL: http://www.tltsu.ru/publiclectures/lecture_06.html. Title from the screen (accessed 18.02.2019).
3. Belen'ka G.V. (2011). Formation of professional competence of modern teacher of preschool educational institution. Monograf. Kiev, p. 320.
4. Bogush A.M. (2007). Competency approach to speech development of preschool children. Pedagogical and psychological science in Ukraine. Part 2. Kiev. Pedagogical opinion, pp. 155–170.
5. Golovan' M.S. (2011). Competence and competency: comparative analysis of concepts. Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies, no 8(18), p. 224.
6. State standard of elementary general education. URL: <http://mon.gov.ua/content/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0/derjstandartpochatknew.pdf> (accessed 20.02.2019).
7. Encyclopedia of Education. Academy of pedagogical Sciences of Ukraine / lead editor Kremen' V.G. Kiev : Yuricom Inter, 2008, p. 1040.
8. Zimniai A. (2003). Key competencies are a new paradigm the result of education. Higher education today, no 5, pp. 34–42.
9. Zimniaia I.A. (2004). Key Competencies as productively targeted of the competence approach in education : author's version. Research Center Problems of Quality of Specialists Training, p. 220.
10. Zyazun I.A. (2005). The philosophy of progress and progsis of the educational system. Pedagogical skills: problems, searches, perspectives: monograph. Glukhiv : RVVGDPU, pp. 10–18.
11. Kremen' V.G (2005). Education and science in Ukraine innovative aspects. strategy. Realization. Results. Kiev, p. 448.
12. Kuzmenko V.U. (2006). The regulation on integrity in the context of the problem of the preschooler's individuality development. Scientific notes of the Institute of Psychology. G.S. Kostyuk Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. Kiev, vol. 30, pp. 133–142.
13. Moiseyuk N.E. (2007). Pedagogy. Kiev, p. 656.

14. Mudryk A.V. (2000). Social pedagogy. Moscow : Publishing Center "Akademiya", 192.
15. National Educational Glossary: Higher Education / ed. D.V. Tabachnik and V.G. Kremeny]. Kiev : "Vydavnychyi dim". 2011, p. 100.
16. Platonov K.K. Brief dictionary of the psychological system Concepts. vol. 2. Moscow : Prosvescheniye, 1984, p. 340.
17. UNESCO Human Rights. URL: <http://www.unesco.ru/rus/pages/bythemes/serhio23032005175949.php> (accessed 22.02.2019).
18. Selevko G. (2004). Competencies and their classification . National education, no 4, pp. 138–143.
19. Dictionary of foreign words / ed. I.V. Lekhina, S.M. Lokshyna, F.N. Petrov ; (EditorinChief) and L.S. Shahumyan]. vol. 6. Moscow : "Soviet Encyclopedia" 1964, p. 315.
20. Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes / ed. I.K. Bilodid. Kiev : Scientific opinion, 1973, vol. 4, p. 840.
21. Tatour Yu.G. (2004). The Competent Approach in Describing the Results and Designing Standards for Higher Education : Materials for the second meeting of the methodological seminar. Moscow : Research Center for Problems of the Quality of Training Specialists, p. 16.
22. Government portal. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/newsnpd> (accessed 18.02.2019).
23. Sharipov F.V. (2010). Professional competence of a university teacher. Higher education today, no 1, pp. 72–77.
24. Khutorskoy A.V. (2003). Key Competences as a Component of the Personality Oriented Education Paradigm. National Education, no. 2, pp. 58–64.
25. Tuning Educational Structures in Europe. URL: http://www.europa.eu.Int/comm/education/policies/educ/tuning/tuning_en.html (accessed 23.02.2019).
26. Training Manager Competencies: The standards (3rd Ed.) / M. Foxon, R. Richey, R. Roberts, T. Spannaus. Syracuse NY: ERIC Clearinghouse on Information and Technology, 2003, p. 177.